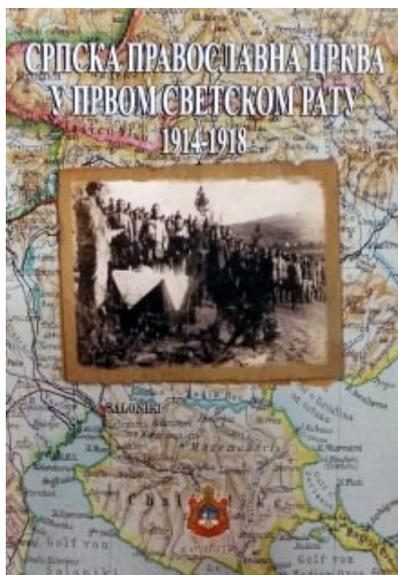

ПРИКАЗ КЊИГЕ „СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ (1914–1918) – ОДАБРАНА ДОКУМЕНТА”

Никола Тошић Малешевић*
 Министарство одбране Републике Србије,
 Универзитет одбране у Београду, *Војно дело*

Српска православна црква у Првом светском рату (1914–1918) – одабрана документа, књига I, приредио Радован Пилиповић, Архив Српске православне цркве, Београд, 2014, 200 стр.

Радован Пилиповић, историчар и теолог, директор Архива Српске православне цркве, 2014. године је, поводом јубилеја стогодишњице почетка Првог светског рата (1914–1918), приредио збирку историјских извора под називом *Српска православна црква у Првом светском рату (1914–1918) – одабрана документа (књига I)*. Ово дело је веома значајно за нашу историографију јер се, највећим делом, ради о документима која ни-

када раније нису објављивана и проучавана (често се није знало ни да постоје), а осветљавају Први светски рат из једног посебног угла.

Како се догодило да ова вредна историјска сведочанства тако дуго остану скривена од истраживача и јавности? Може се рећи да је томе допринела вишедеценијска небрига према архивској грађи Српске православне цркве, коју су испољиле државне власти, али и сама Српска православна црква која, иако је стално истицала (а и данас истиче) своју улогу у заштити и очувању српског националног идентитета, није поклањала довољно пажње неговању тзв. *културе сећања* у својим сопственим редовима, односно није водила (како би требало) бригу о заштити својих архивских фондова који, пак, имају посебну вредност добра од општег интереса, а не само вредност добра од интереса Српске православне цркве. У том смислу, ситуација се почела поправљати набоље тек од краја 2012. године, највише залагањем новог директоре Архива Српске православне цркве господина Радована Пили-

* Аутор је спољни сарадник *Војног дела* и самостални истраживач – мастер историчар.

повића. Он је, на почетку ове збирке, написао пригодан увод који читаоцима, поред основних информација о Првом светском рату, пружа увид у напор који је уложен да би ова збирка угледала светлост дана.

У збирци су представљени вредни историјски документи. Највећи број потиче из Архива Српске православне цркве, а затим и из Архива Епархије бихаћко-петровачке Српске православне цркве са седиштем у Бихаћу (Босна и Херцеговина) и из Архива Српске академије наука и уметности (фонд Стеве Димитријевића). Ту су и текстови Стеве Димитријевића – *Јавне егзекуције свештеника у Босни и Херцеговини („Живела Србија која нас ослобађа!”)* из његове књиге *У спомен изгинулих и у ропству помрлих свештеника српских (поводом десетогодишњице ослобођења и уједињења)*; проте Илије Булована, *Страдање Онисима Поповића из листа Православни браник – лист за вјерска, културна и друштвена питања епархија горњокарловачке, далматинске, загребачке и пакрачке*; мемоарски запис Гедеона Гене Вурдеље – *Атмосфера код интернираца у манастиру Гомирје* из књиге Душана Кашића – *Манастир Гомирје* (тај манастир Српске православне цркве налази се у Епархији горњокарловачкој у Републици Хрватској, у етнографској области Горски Котар, недалеко од насеља Гомирје, Моравице и Врбовско); *Беседа игумана Методија, војног свештеника Команде Места у Солуну, на парастосу и освећењу српског и руског војничког гробља* из збирке историјских извора *Беседа игумана Методија (Ж. С. Миловановића), војног свештеника Команде Места у Солуну говорене 1916. године*; изводи из ратног дневника војног свештеника црногорске војске Андрије Поповића; *Спискови српских православних свештеника које су убили окупаторски војници у Првом светском рату* из листа *Весник Српске цркве – орган свештеничког удружења*, као и *Писмо српског ратника Јосива Димића из Црне Траве породици пред почетак повлачења преко Албаније* које је приредио Бранко Димић у листу *Власина* из Власотинца. Од докумената из Архива Српске православне цркве, Архива Епархије бихаћко-петровачке Српске православне цркве и Архива Српске академије наука и уметности (фонд Стеве Димитријевића) поменућемо само неке од њих: *Списак страдалих свештеника Епархије захумско-херцеговачке у Првом светском рату (1914–1918)*; *Допис намеснику Колубарског среза о стању архиве чибутковачке цркве* (после пустошења која су вршили аустроугарски војници); *Пропратни акт уз списак избеглих породица у манастиру Благовештење и списак избеглих породица у манастиру Благовештење* (манастир Благовештење налази се испод планине Рудник у Шумадији, недалеко од места Страгари код Крагујевца); *Из деловодног протокола Српског православног парохијског звања у Врбица код Лијевна (Ливна)* (у којем су забележена разна упозорења и упутства аустроугарских власти током Првог светског рата); *Списак страдалих свештеника бањалучко-бихаћке епархије у Првом светском рату (1914–1918)*; *Списак избеглих свештених лица из Србије која су постала војни свештеници на Солунском фронту*; *Списак интернираних српских свештеника у Бугарској*; *Списак интернираних српских свештеника у Аустро-Угарској*; *Списак војних свештеника у Српској војсци на Солунском фронту* и др.

Ова збирка историјских извора је, као што смо већ рекли на почетку овог текста, веома важна и значајна за проучавање наше прошлости у Првом светском рату.

Она осветљава тај трагични, а у исто време херојски рат у нашој историји из до сада непознатог угла – угла Српске православне цркве.

На крају збирке налазе се факсимили неких од докумената и текстова објављених у овом делу, фотографије различитих догађаја из Првог светског рата и фотографије српских свештеника које су убили припадници аустро-угарске и бугарске војске. После факсимила и фотографија следе изводи из рецензија које су написали др Радмила Радић, историчарка и научни саветник на Институту за новију историју Србије и ванредни професор пуковник др Борислав Д. Гроздић из Војске Србије. Збирка је добро технички опремљена и има велики број фотографија. Штампана је у 500 примерака, а извршни издавач је штампарија „Altera books“ из Београда.